

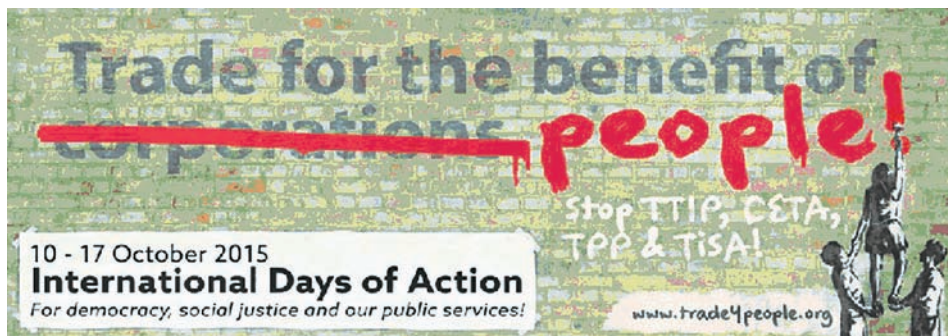
SPRAWIEDLIWY HANDEL

BIULETYN INFORMACYJNY

LIPIEC–WRZESIEŃ 2015

Rok 3, Nr 11 21 wrzesień 2015 r.

MIĘDZYNARODOWE DNI DZIAŁANIA PRZECIWKO UMOWOM HANDLOWYM I INWESTYCYJNYM

W dniach 10–17 października 2015 odbędą się Międzynarodowe Dni Działania (International Days of Action). Ich celem jest wyrażenie jasnego i głośnego sprzeciwu przeciwko czterem umowom handlowym i inwestycyjnym, które według krytyków zagrażają prawom demokratycznym, suwerenności w kwestii żywności, pracy i środowiska. Te umowy to: TTIP (Transatlantyczne Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji, pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Unią Europejską), TPP (Transpacyficzne Partnerstwo, pomiędzy Stanami

Zjednoczonymi, Kanadą i wieloma krajami azjatyckimi), TISA (Porozumienie w Sprawie Handlu Usługami, pomiędzy wieloma partnerami) i CETA (Ogólne Porozumienie w Sprawach Ekonomii i Handlu, pomiędzy Unią Europejską i Kanadą).

Pełna lista wydarzeń widoczna jest na [tutaj](#). Pamiętaj, że ciągle możesz zorganizować własne wydarzenie i dodać je do mapy! [Zobacz](#) już prawie 2.700.000 zebrało przeciw TTIP.

Źródło: Kampania STOP TTIP

INNOWACYJNE PODEJŚCIE UE DO WSPIERANIA ZASAD SPRAWIEDLIWEGO HANDLU W NOWEJ STRATEGII HANDLU I INWESTYCJI UE

Stanowisko Fair Trade Advocacy Office – 18 Lipiec 2015

Tradycyjne narzędzia programu handlowego UE muszą zostać uzupełnione, aby handel przyczyniał się do zrównoważonego rozwoju. Konieczne jest oddolne promowanie najlepszych praktyk w zakresie Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade). Ruch na rzecz Sprawiedliwego Handlu wzywa KE, aby podczas prac nad Strategią Handlową UE (przewidziane na październik 2015) użyła nowej Strategii Handlu i In-

westycji w celu odblokowania potencjału producentów, rolników, przedsiębiorstw, władz lokalnych i konsumentów poprzez tworzenie skoordynowanych inicjatyw pomagających im zaangażować się w ideę Sprawiedliwego Handlu. Komisja Europejska, agendy rządowe UE i władze lokalne powinny zmobilizować się, aby promować najlepsze praktyki Fair Trade. Pełny tekst dokumentu dostępny jest [tutaj](#).

W NUMERZE

1. MIĘDZYNARODOWE DNI DZIAŁANIA PRZECIWKO UMOWOM HANDLOWYM I INWESTYCYJNYM 1
2. INNOWACYJNE PODEJŚCIE UE DO WSPIERANIA ZASAD SPRAWIEDLIWEGO HANDLU W NOWEJ STRATEGII HANDLU I INWESTYCJI UE..... 1
3. KAWA W BURUNDI..... 1
4. ZRÓWNOWAŻONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE Z UWZGLĘDNIENIEM FAIR TRADE. KAMPANIA NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONYCH ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH W POLSCE 2
5. PODPISZ PETYCJĘ PRZECIWKO NIEUCZCIWYM PRAKTYKOM HANDLOWYM 3
6. PROJEKT PRICE! 3
7. ROZWÓJ DYSKUSJI CZY ZAHAMOWANIE WZROSTU? WYŁUSKANIE TEGO CO RÓWNOWAŻONE ZE RÓWNOWAŻONYCH CELÓW ROZWOJU 4
8. FAIR TRADE NA RZECZ POKOJU W PALESTYNI..... 5
9. KAMPANIA MIAST PRZYJAZNYCH DLA SPRAWIEDLIWEGO HANDLU W AMERYCE ŁĄCZIŃSKIEJ 5
10. CZY WIESZ JAK POWSTAJE CUKIER? 6

KAWA W BURUNDI

Burundi, zamieszkały przez 10 mln mieszkańców mały kraj w Centralnej Afryce, jest jednym z najbiedniejszych na świecie, gdzie 66,7% mieszkańców żyje poniżej granicy skrajnego ubóstwa (przychód mniej niż 1,25\$ dziennie), a średni PKB na głowę mieszkańca wynosi 270\$ rocznie. (źródło: [worldbank.org](#)) Sektor produkcji kawy

KAWA W BURUNDI

« 1

w tym kraju generuje ponad połowę dochodów z eksportu. Stanowi on również główne źródło dochodu dla prawie 750 000 rodzin. Prywatyzacja sektora zmusza producentów kawy do łączenia

się w spółdzielnie. Proces ten jest wspierany przez belgijską agendę rządową BelgianDevelopmentCooperation (BTC). Publikację na temat tego, w jaki sposób ze środków BTC organizacja Trade for Development Center wspiera kooperatywy kawy w Burundi można pobrać [tutaj](#).

THE SUPPORT OF THE TRADE FOR DEVELOPMENT CENTRE
TO COFFEE COOPERATIVES IN BURUNDI

BTC TRADE FOR DEVELOPMENT

ZRÓWNOWAŻONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE Z UWZGLĘDNIENIEM FAIR TRADE – kampania na rzecz zrównoważonych zamówień publicznych w Polsce

Opracowanie: PSSH na podstawie materiałów Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie

Zrównoważone zamówienia publiczne to temat często traktowany po macoszemu przez instytucje publiczne, o którym wciąż niewiele wiadomo. Dzięki nowym analizom Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie i raportom sporządzonym przez warszawskie Centrum.CSR sytuacja może się zmienić. Jeśli działania organizacji pozarządowych przyniosą oczekiwane skutki możemy spodziewać się, że produkty Sprawiedliwego Handlu zaistnieją w zamówieniach publicznych w Polsce.

Do kwietnia 2016 polskie Prawo zamówień publicznych musi zostać dostosowane do nowych dyrektyw UE z 2014 r. Zwiększają one między innymi możliwości dokonywania bardziej zrównoważonych zakupów przez instytucje

publiczne. W związku z tym krakowska Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie postanowiła przybliżyć dwa kluczowe aspekty zrównoważonych zamówień publicznych w eksperckich analizach tematycznych:

- ZRÓWNOWAŻONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE W KONTEKŚCIE ŁAŃCUCHA DOSTAW
- OZNAKOWANIA W ZRÓWNOWAŻONYCH ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Prezentują one koncepcję zrównoważonych zakupów instytucji publicznych

oraz wskazują możliwe praktyczne rozwiązania. Wśród oznakowań wymienione zostały etykiety Sprawiedliwego Handlu.

łańcucha dostaw i pełnego cyklu życia produktu, poczynając od sposobu wydobycia surowców i towarzyszących mu

kontekstów społecznych i środowiskowych (np. czy łamane były prawa pracownicze, czy istniało ryzyko pracy dzieci, czy wydobycie pogorszyło stan lokalnego środowiska etc.), przez sposób wytwarzania gotowego produktu (np. czy pracownicy/ce mogli się zrzesać, czy proces produkcji był jak najbardziej neutralny dla środowiska) po sposoby jego utylizacji (czy produkt nadaje się do recyklingu). Tak kompleksowe podejście do zamówień publicznych wydaje się na pierwszy rzut oka zadaniem karkołomnym i mało realistycznym, jednak ist-

nieją narzędzia z powodzeniem stosowane już np. w krajach skandynawskich czy Wielkiej Brytanii, które mogą znacznie ułatwić formułowanie ZPP. Należą do nich przede wszystkim etykiety, oznakowania oraz certyfikaty społeczne i ekologiczne.

Zobacz także raport Fundacji Centrum.CSR na temat stosowania zrównoważonych zamówień publicznych w Polsce.

CZY WIESZ ŻE:

Według wytycznych Komisji Europejskiej, aż połowa zamówień udzielanych przez administrację szczebla centralnego powinna uwzględniać kryteria środowiskowe do 2015 r., a na szczeblu lokalnym – do 2020 r.

Rezultaty monitoringu w ramach projektu przeprowadzonego w 2014 r. przez Centrum CSR.PL wskazują, że aspekty środowiskowe zastosowano w 22,8%, a klauzule społeczne w 1,8% analizowanych zamówień.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE !

Zdjęcie: Kupuj Odpowiedzialnie

Pełny tekst materiałów udostępnionych przez FKO zamieszczony jest [tutaj](#).

CZYM SĄ ZRÓWNOWAŻONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE?

Kupując w sposób zrównoważony, instytucje publiczne nie powinny kierować się jedynie ceną i jakością produktów, ale uwzględniać także aspekty społeczne i/lub ekologiczne. Np. przy zakupie określonych produktów zamawiający powinien odnieść się do całego

PODPISZ PETYCJĘ PRZECIWKO NIEUCZCIWYM PRAKTYKOM HANDLOWYM!

16 czerwca przedstawiciele kampanii MakeFruit Fair! – inicjatywy 19 podmiotów, koordynowanej przez Oxfam Germany (z udziałem Fair Trade Advocacy Office - FTAO), przedłożyli petycję Elżbiecie Bieńkowskiej – Europejskiej Komisarz ds. Rynku Wewnętrznego i Usług. W dokumencie domagają się większego zaangażowania komisarzy w formułowanie zasad zwalczających nieuczciwe praktyki handlowe, a tym samym wspierających drobnych rolników z krajów rozwijających się, pracowników najemnych i konsumentów UE.

Garstka potężnych sieci supermarketów zdominowała europejski rynek, skutecznie odgradzając Europejczyków od dostawców żywności z całego świata. Co więcej, biznesowe ryzyko ponoszą najczęściej słabsi partnerzy koncernów, których zyski są utrzymywane na niskim poziomie. W związku z tymi praktykami, dostawcy i rolnicy z Unii, jak i z krajów rozwijających się, często w „atmosferze strachu” zmuszani są do akceptowania warunków narzuconych przez nieuczciwych partnerów.

Nadużycia dotyczą każdego ogniwa w łańcuchu dostaw. Rolnicy nie mają żadnej gwarancji, że otrzymają należne im wynagrodzenie. Zatrudnione przez

koncerny osoby niejednokrotnie pracują długie godziny w upokarzających warunkach, narażając swoje zdrowie przez kontakty ze szkodliwymi chemikaliami.

Unia Europejska zdaje sobie sprawę z rosnącej liczby nieuczciwych praktyk. Komisja Europejska definiuje je jako „praktyki, które rażąco odbiegają od uczciwego postępowania handlowego, są sprzeczne z zasadą dobrej wiary i uczciwego obrotu oraz są przez jednego partnera handlowego jednostronnie narzucone innym partnerom”. Niemniej jednak, jak dotąd UE nie była w stanie narzucić swoim członkom wiążących zasad zakazujących tego typu działań. Zamiast egzekwować prawo, Komisja Europejska może

tylko oceniać działania supermarketów, od których tylko zależy, czy dobrowolnie będą sprawiedliwie wynagradzały swoich dostawców. Autorzy petycji domagają się zdecydowanego działania Unii przeciw niesprawiedliwym praktykom.

Tegoroczny Europejski Rok na Rzecz Rozwoju to dobra okazja, by lepiej chronić interesy dostawców sprzedających swoje produkty na rynku europejskim. UE podjęła zobowiązanie, że w prowadzeniu polityk wspólnotowych, które mogłyby wpływać na interesy państw rozwijających się, będzie brała pod uwagę ich interesy. Niemniej jednak wszelka unijna pomoc rozwojowa jest umniejszana przez niesprawiedliwe praktyki handlowe supermarketów i wielkich koncernów. Działania tego typu uniemożliwiają pracownikom z krajów globalnego Południa otrzymywać sprawiedliwy udział w zyskach z ich pracy. Tematyka ta znalazła się także w centrum uwagi kampanii „Power in Supply Chain”, w którą zaangażowane jest FTAO.

Petycja z kampanii MakeFruit Fair dostępna jest również w języku polskim. Można ją podpisać [na tej stronie](#).

Źródło: MakeFruit Fair

PROJEKT PRICE

W lipcu br. zakończył się projekt PRICE – Promoting Responsible Investments and Commerce in Europe (Promowanie Odpowiedzialnego Inwestowania i Handlu w Europie). Celem projektu była promocja zaangażowania Etycznych Instytucji Finansowych w działalność na rzecz Sprawiedliwego Handlu, a także zaangażowanie przedsiębiorców w etyczne finansowanie produktów oraz usług dla wspierania swoich działań biznesowych.

Partnerem wiodącym projektu była hiszpańska organizacja COPADE. Partnerami projektu były organizacje z ośmiu krajów Unii Europejskiej: AGICES (Assemblea Generale Italiana del Commercio Equo e Solidale, Włochy), FCRE (Fondazione Culturale Responsabilità Etica, Włochy), WFTO (World Fair Trade Organization, Holandia), Equação (Portugalia), Fair Trade Hellas (Grecja), IdeasFactory (Bułgaria), Koperattiva Kummerč Ġust (Malta), Protect the Future (Węgry) oraz Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego

thepriceproject.org

Handlu. Więcej informacji na stronie: www.thepriceproject.org

Korzystając z okazji pragniemy przypomnieć materiały informacyjne, jakie powstały w ramach projektu. Były to cztery przewodniki tematyczne:

1. „Wprowadzenie do Etycznego Finansowania i Odpowiedzialnych Inwestycji”

2. „Etyczne Finansowanie a Sprawiedliwy Handel”

3. „Kulisy Biomasy – W jaki sposób zapewnić odpowiedzialne inwestowanie w biomasę drzewną”

4. „Odpowiedzialne Plantacje – zrównoważone i odpowiedzialne inwestycje w plantacje leśne”.

ROZWÓJ DYSKUSJI CZY ZAHAMOWANIE WZROSTU? WYŁUSKANIE TEGO CO ZRÓWNOWAŻONE ZE ZRÓWNOWAŻONYCH CELÓW ROZWOJU

Skąd bierze się bieda?

Twoja odpowiedź, jakakolwiek by nie była, wpływa na to jak postrzegasz możliwości radzenia sobie z tym problemem. Jeśli uważasz na przykład, że bieda jest czymś *naturalnym*, to może jedyne co można zrobić to łagodzić cierpienie dotkniętych nią ludzi, zamiast pozbycia się jej całkowicie. Być może w ogóle nie powinno się robić nic?

Na twoją odpowiedź ma także wpływ to, jaki masz stosunek do biedy. Czy uważasz, że należy wprowadzać programy oparte na systemie zachęt, ponieważ wierzysz, że biedni ludzie zwyczajnie nie starają się wystarczająco mocno? Czy raczej zwiększyć podatki dla najbogatszych, bo wierzysz, że w którymś momencie historii zasoby zostały podzielone niesprawiedliwie? Jesteś za zwiększeniem czy zmniejszeniem pomocy socjalnej, takiej jak zasiłek dla bezrobotnych, czy dodatki na dzieci?

Innymi słowy, sposób w jaki „szufladkujemy” biedę ma bezpośredni wpływ na nasze działania polityczne.

Niepokojący jest zatem najnowszy raport *The Rules* sugerujący, że rozumienie biedy leżące w podwalinach

Zrównoważonych Celów Rozwoju (SustainableDevelopmentGoals – SDGs) jest błędne. Niepokojący, ponieważ SDGs, które zastąpiły Milenijne Cele Rozwoju (MDGs) reprezentują polityczną odpowiedź na biedę całej społeczności międzynarodowej.

W jaki sposób SDGs definiują biedę?

W dokumentach Celów Zrównoważonego Rozwoju, bieda rozumiana jest jako *choroba*. Autorzy raportu *the Rules* zauważają, że skoro w przypadku choroby jej całkowite zwalczenie jest mało, prawdopodobne, to jedyne na co możemy liczyć to *zarządzanie* biedą, nie zaś pozbycie się tego problemu w pełni. Podejście takie stoi jednak

w bezpośredniej sprzeczności z samymi Celami. Teza ta sugeruje, że bieda jest czymś naturalnym, czymś czego należy się spodziewać. Brakuje tam pytania na temat tego, skąd się ona bierze. Rezultat jest oczywisty – tracimy jakiegokolwiek odniesienie do zmian strukturalnych, które mogłyby mieć rzeczywisty wpływ na biedę.

W jaki sposób problem biedy jest rozwiązywany?

Twórcy SDGs podchodzą krytycznie do wzrostu Produktu Krajowego Brutto (PKB) jako narzędzia zwalczania biedy, ale nie podają jednocześnie żadnej al-

– Gdyby biedni nie byli tak leniwi, to włożyliby trochę wysiłku w to, żeby urodzić się bogatymi, tak jak my!

– Zgadzam się, ale głównie dlatego, że jest pan moim szefem!

@CARTOONRALPH

ternatywy. Szybko wracają do PKB jako wyznacznika postępu i pozostają ograniczeni przez bardzo konkretny model, według którego światowa gospodarka powinna działać. To, w jaki sposób rozwój wiąże się ze środowiskiem jest w najlepszym wypadku źle rozumiane. Autorzy SDGs zamiast sięgać ponad obecny, wąski model gospodarki i postępu tak, jak sugerują to autorzy raportu *the Rules*, zostawiają to wyzwanie kolejnym pokoleniom.

A to, co jest najbardziej niepokojące, to rażące omijanie wskazywania jakichkolwiek skutków działania korporacji w tym kontekście. Wiemy jednak jaką siłę i wpływy mają interesy korporacji. Wiemy, że brały one udział w tworzeniu

SDGs. To, że nie są one uwzględnione jako ważny, polityczny aktor budzi podejrzliwość i obawę, że prawdopodobnie nie będziemy zadowoleni z tego jak będą one w tę sprawę zaangażowane.

Jak naprawdę możemy rozwiązać problem biedy?

Jeśli nie zaczniemy od opowiedzenia prawdziwej historii biedy, to odpadniemy w przedbiegach. Zatem musimy podać jasny przekaz o tym, jak bieda została stworzona. Odpowiedź brzmi: poprzez naszą kolonialną i imperialną historię, oraz poprzez dominację, kontrolę i liniowy charakter „postępu”.

Musimy mówić o tym, w jaki sposób istnienie biedy podtrzymywane jest za pomocą niesprawiedliwych praktyk handlowych, przepisów podatkowych i zasad pracy. Należy również przyjąć istnienie wzajemnych powiązań pomiędzy ludzkim i pozaludzkim dobrostanem.

Rozwiązania przychodzą właśnie z takiego sosobu rozumienia zależności społecznych. Musimy umacniać więzi między ludźmi i naturą – bez tego żaden z wyznaczanych przez nas celów nie może być prawdziwie zrównoważonym.

Musimy jeszcze raz przemyśleć cel i *znaczenie pracy*, żeby móc wspomóc realizację całego spektrum potrzeb człowieka. Nie tylko stronę finansową, ale również czas na zabawę, ogród i przebywanie z bliskimi. Na koniec, należy naprawić zasady gry: sprawić, żeby były bardziej fair, na przykład poprzez wprowadzanie *podatku progresywnego*, który mógłby być początkiem redystrybucji siły i zasobów.

Autor: *Elena Blackmore*

FAIR TRADE NA RZECZ POKOJU W PALESTYNIE

W tym małym państwie, dotkniętym przez liczne konflikty zbrojne, działają aż dwie Organizacje Sprawiedliwego Handlu – Holy Land Handicraft Cooperative Society (HLHCS) oraz Bethlehem Fair Trade Artisans (BFTA). Organizacje są członkami WFTO.

Dyrektor wykonawcza BFTA, SuzanSahori przyznaje, że pochodzi z kraju trzech świętych religii, co powinno wiązać się ze szczególnym przywiązaniem do pokoju. Paradoksalnie, mieszkańcom tego regionu pozostaje już tylko o nim marzyć. Suzan dodaje, że na szczęście po obu stronach muru znajdują się ludzie, którzy chcą zmienić na lepsze tę trudną sytuację. Wytwarzane lokalnie rękodzieło, wspierane przez BFTA, może stać się pomostem pomiędzy podzielonymi społecznościami.

Przedstawiciele HLHCS, BasmaBarham twierdzi, że Fair Trade to międzynarodowy symbol pokoju. – *HLHCS marzy o pokoju. Mamy nadzieję, że te dwie nacje potrafią współpracować w oparciu o wzajemny szacunek, który szybko zapoczątkuje. Zasady Fair Trade prowadzą nas ścieżką godności, równości, humanitarności i ochrony środowiska dla młodszych generacji.*

Przedstawiciele BFTA i HLHCS chcieliby, żeby w regionie działało więcej organizacji związanych z Fair Trade. – *Przestrzegajmy 10 zasad Fair Trade (ustanowionych przez WFTO), a świat pełen będzie uśmiechniętych twarzy ludzi żyjących w pokoju* – podsumowała BasmaBarham.

Źródło: WFTO

KAMPANIA MIAST PRZYJAZNYCH DLA SPRAWIEDLIWEGO HANDLU W AMERYCE ŁACIŃSKIEJ

Od 2000 roku już ponad 1700 miast z Europy i Ameryki Północnej zaangażowało się w Kampanie Miast Przyjaznych dla Sprawiedliwego Handlu. Kampania znalazła także swoje przyczółki w Ameryce Łacińskiej za sprawą inicjatyw w miastach

Perez Zeledon (Kostaryka) oraz Pocos de Caldas (Brazylia). Obecnie prowadzone są także starania o uzyskanie tytułu przez Rio de Janeiro. W celu rozwoju kampanii partnerzy: WFTO – Latin America i CLAC podjęli się jej koordynacji na tym obszarze

tworząc projekt „Ciudades y Pueblos Latinoamericanos por el Comercio Justo”. Partnerzy uważają, że rozwój świadomości konsumenckiej będzie miał pozytywny wpływ na producentów w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, dlatego zachęcają latynoamerykańską i światową społeczność do odpowiedzialnej i świadomej konsumpcji oraz do podjęcia działań na rzecz przyłączenia własnych środowisk i władz lokalnych do ruchu Sprawiedliwego Handlu.

Więcej informacji można uzyskać na [oficjalnej stronie projektu](#) (po hiszpańsku) lub [Facebooku](#).

Źródło: WFTO

Drobni producenci trzciny cukrowej z Manduvira (Paragwaj)

CZY WIESZ JAK POWSTAJE CUKIER?

Trzcina cukrowa (*Saccharum officinarum* L.) w 11%-17% składa się z sacharozy. Sacharoza to to związek chemiczny (disacharyd) składający się z jednej cząsteczki fruktozy i jednej glukozy. Jest najczęściej stosowaną substancją słodzącą na świecie. Znaleźć ją można między innymi w cukrze

spożywcym, ciastkach, czekoladzie czy w różnego rodzaju sosach.

Temat przybliżyć chcemy na przykładzie dwóch spółdzielni z Paragwaju [Manduvira](#) i [El Arroyense](#), które są członkami organizacji [SPP](#) zrzeszającej drobnych producentów. Dzięki nim możemy się do-

wiedzieć więcej o pracy, jaką wykonują drobni producenci od samego zbioru do procesu krystalizacji. Producenci stawiają na produkcję organiczną.

Po zebraniu i dostarczeniu do młyna następuje proces ekstrakcji trzciny cukrowej. Rozpoczyna się od rozwłóknienia wykonywanego przez specjalną maszynę. Kolejnym etapem jest mielenie, w trakcie którego uzyskuje się sok z trzciny cukrowej z pierwszego tłoczenia wykorzystywany do produkcji cukru i alkoholu (np. rum).

Kolejnym etapem jest podgrzewanie, polegające na podnoszeniu temperatury rozcieńczonego soku do temperatury wrzenia. Największą różnicą między zwykłą produkcją a produkcją organiczną jest to, że w produkcji organicznej nie stosuje się siarki ani kwasu fosforowego do oczyszczania soku, zamiast tego wykorzystywane są tace filtrujące.

Oczyszczony sok przechodzi dalej do parownika, w którym większość wody jest odparowywana i zamienia się w miód. Następnie, w specjalnej maszynie zachodzi krystalizacja, która rozdziela kryształki miodu cukrowego. Po wysuszeniu w specjalnej suszarce do cukru następuje pakowanie. I tak właśnie powstaje cukier.

Źródło: [Fundacja FUNDEPPO](#)

Wydawcą niniejszego Biuletynu jest PSSH (Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu) – organizacja członkowska [WFTO](#), www.sprawiedliwyhandel.pl

Materiał wydawany w ramach projektów Vote4FT, współfinansowanych ze środków UE. Za przedstawione treści odpowiada Polskie Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu.

Bieżące informacje na temat działalności Stowarzyszenia dostępne są [na naszym profilu FB](#).

Zespół redakcyjny: Tadeusz Makulski, Anna Skowera.

Kontakt: info@sprawiedliwyhandel.pl